

Unpacking Online Retailing. The organization of Warehouse Work and Inequality

RECENSERAD AVHANDLING

KLARA RYDSTRÖM

Luleå tekniska universitet, 2024.

Kristina Boréus

OJÄMLIKHET PÅ E-HANDELSLAGER

Hur hänger praktiker och processer i arbetet på e-handelslager ihop med ojämlikhet? Klara Rydström disputerade i juni 2024 på en avhandling om frågan. På e-handelslager jobbar personalen med varor som först ska lastas av och packas upp vid leverans, därefter sorteras in på rätt ställe i lagret och slutligen plockas fram och packas på lastpallar för vidare transport till kunder. Arbetet kräver snabbhet och flexibilitet. Det är prekärt: lågavlönat, monotont, fysiskt och mentalt krävande med hög påfrestning på muskler och skelett. I prekära arbeten är risken för ojämlikhet stor och det har oftast redan skett en sortering dit av människor med svag samhällsposition.

Avhandlingen skrevs inom forskningsprojektet Retail 4.0 och bygger på studier på fem e-handelslager, 30 semistrukturerade intervjuer med chefer, arbetare, fackliga ombud och skyddsombud, 15 fokusgrupper, elva veckors etnografisk observation, en systematisk litteraturstudie, samt registerdata från SCB. Det är en sammanläggningsavhandling bestående av fem artiklar, varav två egenförfattade och tre samskrivna med forskarkolleger.

Vid disputationen var en av artiklarna publicerad och en accepterad. Boken innehåller en rejäl kappa.

FÖRFATTARE

Kristina Boréus, Institutet för bostads-
och urbanforskning, Uppsala universitet,
kristina.boreus@ibf.uu.se

DOI: <https://doi.org/10.58236/aa.27598>

© Författaren/författarna. Detta är en Open Access-artikel som distribueras enligt Creative Commons, licens CC-BY 4.0

Avhandlingen svarar på ett antal deskriptiva frågor: vilket slags arbete som utförs på e-handelslagren, hurdana arbetsplatser lagren är, vilka som arbetar där och hur arbetet är organiserat. Baserat på den informationen dras slutsatser om hur arbetets organisering (re)producerar ojämlikhet och hur ojämlikheten varierar.

Ojämlikhetsregimer, genusgörande, rasifiering och klass

Avhandlingen har som teoretisk ingång begreppet *ojämlikhetsregim* (Acker, 2006). Ojämlikhetsregimer är enskilda arbetsplatsers sammanhängande praktiker, processer, betydelser och handlingar som skapar och upprätthåller ojämlikhet i makt, karriärmöjligheter, löner, arbetstillfredsställelse, arbetsförmåner och annat.

Sådana ojämlikheter kan studeras genom jämförelser mellan villkoren för olika grupper som människor sorterar in varandra i: kön, "ras"/etnicitet, klass med mera. I avhandlingen analyseras hur genus görs: hur skillnader mellan kvinnor och män konstrueras och föreställningar och identiteter rörande män och kvinnor understödjer skillnaderna. Sara Ahmeds *bodily orientations* är ett begrepp som används. För analysen av andra ojämlikheter används teori om konstruktionen av "ras"/etnicitet, det vill säga kategorier baserade på fysiska kännetecken eller kulturella och språkliga traditioner. Begreppet *rasifiering* nyttjas för att fånga kategorisering som framhäver sådana kännetecken, medan *rasism* sägs både vara ett resultat av och producera rasifiering. Rydström redovisar också en teoretisk grund för att förstå kapitalismen, nämligen att den är byggd på ojämlikhet, skapar klasser samt är bekönad och rasifierad (som i teorierna om *racial capitalism*).

E-handelslagren (re)producerar ojämlikhet i olika utsträckning

Kappan och artikeltexterna ger svar på de deskriptiva forskningsfrågorna.

En första övergripande slutsats utifrån beskrivningen är att organiseringen av e-lagerhandelsarbete på de studerade arbetsplatserna (re)producerade könad och rasifierad ojämlikhet. Inte minst existerade en könsarbetsdelning mellan lättare och tyngre jobb. Tekniska system som mätte produktivitet bidrog till ojämlikheten mellan chefer och arbetare genom den kontroll som cheferna erhöll med hjälp av dessa verktyg. Kontrollen blev speciellt pressande för arbetare som saknade permanent uppehållstillstånd och riskerade utvisning vid arbetslöshet. En specifik språkpolicy på en av arbetsplatserna rasifierade anställda.

Ett andra huvudresultat är att ojämlikheten varierade mellan arbetsplatserna. Villkoren var generellt sämre på de större lagren. Där var kontrollen av arbetarna starkare och kontakten mellan chefer och arbetare, liksom sammanhållningen mellan arbetarna, sämre.

Som ett analytiskt resultat presenterar Rydström insikten om vikten av att använda flera ingångar för att förstå hur ojämlikhet organiseras: arbetsplatsnivån, där processerna på enskilda arbetsplatser analyseras; branschnivån, där vad som

utmärker en viss typ av arbete (som e-handelslagrens) studeras; och arbetarnivån, där enskildas villkor undersöks utifrån insikten att även omständigheter i en människas liv utanför arbetet påverkar positionen på arbetsplatsen.

Artikeltexterna bidrar till huvudresultaten på olika sätt. Rydström m.fl. (2023) utgör en översikt över forskningen om ojämlika villkor i lagerarbete som landar i en analys av 21 artiklar. Dessa visar på förekomst av könsarbetsdelning som kan innebära löneskillnader mellan kvinnor och män, löneskillnader mellan män och kvinnor i samma jobb, samt "etnisk" arbetsdelning som kan innebära löneskillnader till inföddas fördel. De visar också att invandrade anställda oftare befinner sig i prekärt arbete än infödda. Värst drabbade är kvinnor från minoritetsgrupper.

Johanson, K. m.fl. (2023) studerar kön och rasifiering och betydelsen av plats. Ett resultat är att tyngre lagerarbete kodas som manligt och lättare som kvinnligt på de studerade arbetsplatserna. Artikeln redovisar också SCB-data över hela e-handelsbranschen som visar att svenskfödda män är överrepresenterad bland chefer medan män födda utanför Europa framför allt återfinns bland lagerarbetarna. Intervjuerna pekar mot att utlandsfödda lagerarbetare tenderar att bli kvar i sina prekära positioner längre än andra anställda. Studien berör platsens betydelse i så måtto att ojämlikheten visar sig vara större på de större arbetsplatserna än på de mindre.

Rydströms egenförfattade "Good Girls? Ideal Workers in Online Retail Warehousing" studerar könsarbetsdelning och varför den upprätthålls. Vissa föreställningar verkade bidra till könsarbetsdelningen. Intervjuade kvinnor ansåg själva att de var bättre på att plocka och packa och menade att kvinnor skäms över att göra fel, är serviceinriktade "duktiga flickor" och bryr sig om detaljer. Män däremot är inte så noga med att göra rätt och är slarvigare, menade de. En chef konstaterade att det räckte med att påföra kvinnor, som gjorde ett misstag, skam för att de skulle göra rätt nästa gång. Den strategin fungerade däremot inte på män. På denna arbetsplats frodades en heteronormativ och homosocial kultur och kvinnorna uppskattade att vara i majoritet.

Den likaså egenförfattade "'There's Nothing Strange': Racialization in Online Retail Warehousing" studerar rasifiering, specifikt en implementerad "enbart svenska under arbetet" – policy. Chefer motiverade policyn med att den behövdes för att inkludera alla och med vikten av svensk kunskaper för alla anställda. Två teamledare tvekade att dela ut varningar i enlighet med policyn medan två lagerarbetare tyckte policyn var okey, en uttryckte viss förvåning och några var irriterade. På andra lagerarbetsplatser sågs bristande svenska inte som ett problem och kunskaper i andra språk kunde betraktas som en tillgång. Enligt analysen blev modersmålstalarna av svenska normen och de med andra språk de rasifierade Andra.

”On Precarity in Online Retail Warehousing” (med K. Johansson, T. Sardiello, J. Jackson och S. Mathiassen) studerar arbetsvillkoren på e-handelslagren mer övergripande. Slutsatsen är att villkoren i branschen (re)producerar och legitimerar prekärt arbete och bidrar till könade och rasifierade klassrelationer. Men ojämlikheten skapas även utanför arbetet, exempelvis genom att mammor har särskilda plikter. Arbetarnas olika livssituation gjorde deras låga löner mer eller mindre prekariserande. De som saknar permanent uppehållstillstånd har en speciellt utsatt situation.

Viktigt bidrag

Övergripande menar jag att avhandlingen ger ett viktigt bidrag till forskningen om e-handels arbetsmiljö och ojämlikhetsmönster i Sverige. Studien är gedigen och omfattande och metodologin föredömlig. Undersökningarna är påtagligt välbeskrivna. Teorin är lämpligt vald och väl förklarad. Forskningsförankringen är god när det gäller arbetsvillkoren i branschen, men en vidgning till forskning om fler branscher hade kunnat ge en ännu bättre grund för tolkningen av vad som pågick på e-handelslagren. De empiriska fynden verkar högst rimliga. Texten är genomgående välformulerad, men kappan skäms av bristande språkgranskning och korrekturläsning – slutarbetet gick för fort. Några aspekter att kritiskt diskutera handlar om de empiriska resultaten, några om teorianvändning.

Diskussion av de empiriska resultaten

En svårighet i den här typen av kvalitativ forskning är att tolka och dra slutsatser av alla de där transkriberade intervjuerna, fältanteckningarna och ibland överväldigande intrycken som en som forskare nästan drunknar i efter en omfattande studie. Även om alla resultat förefaller rimliga är det inte alltid lätt att se hur de underbyggs. Jag har plats för ett exempel på detta.

Texten om språkpolycyn, ”’There’s nothing strange’...”, används för att underbygga slutsatsen om rasifiering av arbetsplatserna. Här blir jag inte övertygad om tolkningen att modernmålstalarna av svenska blev normen och de med andra språk de Andra. Eller i varje fall inte att *empirin* visar den saken. Slutsatsen hade kunnat dras direkt från införandet av polycyn. Alternativt skulle polycyn kunna ses som en kodifiering av redan existerande rasifiering. De empiriska belägen för att språkpolycyn hade en rasifierande och ojämlikhetsskapande effekt är inte starka: några personer gillade den inte. Jag menar absolut att den här typen av policies uttrycker vissa föreställningar och också stärker idéer om vem som är vem och vilka kvalifikationer som är viktiga, men en empirisk studie av dess verkan hade krävt ett mer riktat upplägg, exempelvis med intervjuer och observationer före och efter införandet.

Ytterligare en fråga till den metodologiskt väl genomförda studien är om inte *mer* hade kunnat sägas om etnifierad/rasifierad ojämlikhet på dessa arbetsplatser. Studier från andra branscher visar många slags rasifierade ojämlikheter: i befattningar, löner, känsla av att kunna påverka arbetet, nyttiga kontakter, behandling av medarbetare och chefer med mera. (Se t.ex. Boréus m.fl., 2021) Personer invandrade från det globala syd tenderar att ha flera slags sämre villkor än svensk- och europeiskfödda anställda. Inte mycket av det här mönstret framträder i avhandlingen, utöver enstaka exempel. Var det till exempel omöjligt att få fram lönedata och en översikt över vilka personer som återfanns i vilka befattningar på de studerade arbetsplatserna?

Texten "Good Girls..." visar att åtminstone en chef könsmärkte uppgifter och utnyttjade de "duktiga flickorna". Även lagerarbetarna könsmärkte uppgifter. Fanns ingen motsvarande rasifiering i chefers och arbetares resonemang? Inget framkommer om fientlighet gentemot lagerarbetare från det globala syd. Det är möjligt att sådana rasifierade nackdelar faktiskt inte förekom på de studerade lagren, men jag är inte säker på att studien var designad för att fånga upp om de gjorde det. Frågor om upplevd ojämlikhet och orättvisa eller olika villkor kopplad till födelseland eller migrantskap saknas exempelvis i intervjuguiden.

Om teorianvändningen

De teoretiska utgångspunkterna är väl valda och kompetent förklarade. Men mer hade kunnat sägas om hur de används i undersökningarna. Om klass skrivs minst. Vad innebär klass på de undersökta arbetsplatserna? Begreppen rasifiering och rasism utreds inte ordentligt (vilket är vanligt i litteraturen). Betecknar de olika fenomen och vad är i så fall rasism som rasifiering inte är?

Bidraget och forskningen framåt

Empiriskt är Klara Rydströms avhandling definitivt ett bidrag till kunskapen om ojämlikheter i svenskt arbetsliv. Ett teoretiskt bidrag är klagörandet att ojämlikhet behöver studeras inte bara utifrån arbetsplats och bransch, utan också utifrån anställdas liv utanför arbetet. Denna insikt rimmar väl med Ackers poäng att de lokala ojämlikhetsregimerna alltid hänger samman med under- och överordningar i de samhällen där arbetsplatserna finns. Tomaskovic-Devey och Avent-Holt (2019) utvecklar resonemangen om sådana samband. Jag menar att mer forskning om hur ojämlikhet på och utanför arbetsplatser hänger samman skulle vara ett steg framåt. Då behövs både kvalitativa metoder som intervjuer och deltagande observation på enskilda arbetsplatser och beskrivningar av större samhällsförändringar som ofta bäst mäts kvantitativt. Här blir också inflytandet av arbetarnas liv utanför arbetsplatsen tydligt. Villkoren för uppehållstillstånd, försörjningsmöjligheter för den som förlorar jobbet och mycket annat spelar roll.

Till sist skulle jag vilja se mer forskning om betydelsen av språk. Artikeln om språkpolycyn visar på en bra ingång. Här finns mycket mer att säga om rasism och utstötning och om hur vissa språkkunskaper kan kapitaliseras i Bourdieus mening, men andra inte (t.ex. Bourdieu, 1986).

Jag hoppas och tror att Klara Rydströms avhandling ger inspiration för den typen av framtida forskning.

REFERENSER

- Acker, J. (2006). "Inequality regimes. Gender, class and race in organizations", *Gender & Society* 20(4): 441-464.
- Boréus, K., Neergaard, A. & Sohl, L. (2021). "Ojämliga arbetsplatser i krisernas och möjligheternas era", i Boréus, K., Neergaard, A. & Sohl, L. (red.) *Ojämliga arbetsplatser. Hierarkier, diskriminering och strategier för jämlikhet*, 383-398. Lund: Nordic Academic Press.
- Bourdieu, P. (1986). "The Forms of Capital", i, Richardson, J.G. (red.) *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*, 241-258. New York: Greenwood.
- Rydström, K., Jackson, J., Johansson, K. & Mathiassen, S. (2023). "A Systematic Review of Work Organization, Work Environment and Employment Conditions in Warehouses, in Relation to Gender and Race/Ethnicity", *Annals of Work Exposures and Health*, 67(4): 430-447.
- Johansson, K., Rydström, K. & Sardiello, T. (2023). "Bortom servicefronten. E-handelsarbetets platser och ojämlikhetsmönster", *Tidskrift för genusvetenskap* 44(1-2): 58-81.
- Tomaskovic-Devey, D. & Avent-Holt, D. (2019). *Relational inequalities: An organizational approach*. Oxford Scholarship Online: January 2019. <https://doi.org/10.1093/oso/9780190624422.001.0001>